

ZESTAW EDUKACYJNY DLA GRUPY WIEKOWEJ 12-14 LAT

1. TEMAT: UNIA EUROPEJSKA A WALKA Z DYSKRYMINACJĄ

1.1. Każda forma dyskryminacji jest pogwałceniem praw podstawowych osoby dyskryminowanej

1.1.1. Europa a Prawa Człowieka

Stwierdzenie, że każdy człowiek ma prawa oraz że prawa te są uniwersalne, niezbywalne i trwałe, leży u podstaw integracji europejskiej. Bez względu na różnice kulturowe, religijne, historyczne i polityczne wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej dążą do promowania i szanowania tych praw, które stanowią część wspólnego dziedzictwa Europy i tworzą więzi pomiędzy jej mieszkańcami¹.

W Europie oraz na całym świecie Unia Europejska działa na rzecz przestrzegania tych praw. UE pragnie także zapewnić ich skuteczne wdrażanie w praktyce, w codziennym życiu wszystkich mieszkańców państw członkowskich, w szczególności poprzez wyeliminowanie wszelkich przejawów **dyskryminacji**.

1.1.2. Czym jest „dyskryminacja”?

„Dyskryminować” w niektórych kontekstach może oznaczać „rozdzielać” lub „oddzielać”. Niemniej jednak czasownik „dyskryminować” ma także bardzo precyzyjne znaczenie prawne: „nieprzychylnie traktować osobę lub grupę osób z przyczyn niezgodnych z prawem”.

Zatem poprzez stawianie niektórych grup ludzi w niekorzystnej sytuacji lub nieuzasadnione ograniczanie praw danej osoby lub grupy osób, dyskryminacja stanowi pogwałcenie podstawowej zasady zakładającej równość wszystkich ludzi wobec prawa.

1.2. Podstawy prawne walki z dyskryminacją

1.2.1. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności²

Artykuł 14 Konwencji przyjętej przez Radę Europy w dniu 4 listopada 1950 roku potępia wszelkie przejawy dyskryminacji³.

Rada Europy zorganizowała wiele kampanii mających na celu stosowanie tej zasady w praktyce oraz zachęcenie wszystkich krajów i obywateli do jej przestrzegania. Jedną z takich kampanii była prowadzona w 2007 roku przez Radę Europy inicjatywa „Wszyscy różni, wszyscy równi”⁴.

¹ Tutaj oraz w całym tekście termin „Europejczyk” należy rozumieć jako „osobę **mieszkającą** na terenie Unii Europejskiej”, **niezależnie od jej narodowości**.

² <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/005.doc>.

³ „Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn”

⁴ <http://alldifferent-allegal.info/>

1.2.2.Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁵

Karta została uchwalona podczas Konferencji Międzyrządowej w Nicei w 2000 roku przez Radę Europejską, Parlament Europejski oraz Komisję Europejską. Artykuł 20⁶ Karty odwołuje się do zasady leżącej u podstaw walki z wszystkimi przejawami dyskryminacji. W Artykule 21⁷ wymieniono wszystkie różnice między ludźmi, które mogą być przyczyną dyskryminacji. Ponadto, autorzy Karty uznali, że podana lista nie jest zamknięta (biorąc pod uwagę znaczenie wyrażenia „w szczególności”).

W Artykule 22 Karty ponownie podkreślono znaczenie i bogactwo różnorodności Europy⁸.

I wreszcie włączenie do Karty oddzielnego artykułu, tzn. Artykułu 23⁹, który nakłada obowiązek zapewnienia pełnej równości kobiet i mężczyzn, ukazuje drogę, którą należy przejść, aby zagwarantować faktyczne wdrożenie zasady równości. W drugim akapicie jest mowa o tym, że szczególne środki, odnoszące się głównie do kobiet, nie są sprzeczne z zasadą równości, a zatem nie są formą dyskryminacji pod warunkiem, że skutkują zapewnieniem równości i równowagi pomiędzy obiema płciami¹⁰

1.2.3.Dyrektywy europejskie określają unijne prawo dotyczące walki z dyskryminacją

Dyrektywy tworzą „prawo” Unii Europejskiej i ustalają cele prawne, które państwa członkowskie muszą osiągnąć. Państwa członkowskie mają pewien określony czas na „transpozycję” tych przepisów do prawa krajowego, tzn. na uchwalenie ich w formie ustaw¹¹

Artykuł 13 Traktatu z Amsterdamu z 1997¹² roku przyznał Unii Europejskiej nowe i szczegółowe kompetencje umożliwiające walkę z dyskryminacją ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Opierając się na tej podstawie, opracowano szereg dyrektyw zawierających jasne definicje różnych pojęć oraz wzmocniono walkę z różnymi przejawami dyskryminacji:

⁵ <http://european-convention.eu.int/DraftTreaty.asp?lang=EN>.

⁶ Artykuł 20 – Równość wobec prawa: „Wszyscy są równi wobec prawa”.

⁷ Artykuł 21 - Niedyskryminacja „1) Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, opinie polityczne lub wszelkie inne opinie, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

2) W zakresie zastosowania Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz Traktatu o Unii Europejskiej i bez uszczerbku dla ich postanowień szczególnych, zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na przynależność państwową.”

⁸ Artykuł 22 – Różnorodność kulturowa, religijna i językowa: „Unia szanuje różnorodność kulturową, religijną i językową.”

⁹ Artykuł 23 – Równość kobiet i mężczyzn: „Należy zapewnić równość kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym w zakresie zatrudnienia, pracy i wynagrodzenia. Zasada równości nie stanowi przeszkody w utrzymywaniu lub przyjmowaniu środków zapewniających specyficzne korzyści dla osób płci niedostatecznie reprezentowanej.”

¹⁰ Por. koncepcja pozytywnego działania, o którym mowa w § 1.2.4.

¹¹ Na stronie internetowej Unii Europejskiej <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:72000L0043:EN:NOT> przedstawiono stopień transpozycji dyrektyw w zakresie walki z dyskryminacją do przepisów krajowych.

¹² Artykuł 13 Traktatu z Amsterdamu z 1997 roku:

„Bez uszczerbku dla innych postanowień niniejszego Traktatu i w granicach kompetencji, które Traktat powierza Wspólnocie, Rada, stanowiąc jednomyślnie na wniosek Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może podjąć środki niezbędne w celu zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.”

- Dyrektywa 2000/43/WE z 29 czerwca 2000 roku w sprawie stosowania zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne¹³;
- Dyrektywa 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 roku ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy¹⁴.
- Dyrektywa 2004/113/WE z dnia 13 grudnia 2004 roku wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do towarów i usług oraz dostarczania towarów i usług¹⁵.

1.2.4. Prawo europejskie dzisiaj

Prawo europejskie rozróżnia dyskryminację bezpośrednią i dyskryminację pośrednią.

- Dyskryminacja bezpośrednia

Dyskryminacja bezpośrednia występuje wówczas, gdy osoba traktowana jest mniej korzystnie niż inna w podobnej sytuacji, z powodu swojego pochodzenia rasowego lub etnicznego, religii lub światopoglądu, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej¹⁶.

- Dyskryminacja pośrednia

Niemniej jednak w rzeczywistości dyskryminacja często przybiera bardziej subtelny kształt. Dlatego też w nowych przepisach zdefiniowano także pojęcie dyskryminacji pośredniej. Taka sytuacja ma miejsce, gdy pozornie neutralne warunki, kryteria lub praktyki będą niekorzystne dla osób z przyczyn pochodzenia rasowego lub etnicznego, religii lub wyznania, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej.

Przykładem dyskryminacji pośredniej¹⁷ jest wymaganie, aby wszystkie osoby ubiegające się o pracę na pewnym stanowisku zdały test w określonym języku, nawet, jeśli język ten nie jest konieczny do wykonywania pracy.

Europejskie przepisy uznają molestowanie jako formę dyskryminacji.

Molestowanie, rozumiane jako obraźliwe zachowanie wyrażane poprzez postawę, słowa, gesty lub na piśmie, które może godzić w osobowość, godność lub integralność fizyczną lub psychiczną danej osoby ze względu na jej rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, jest przejawem dyskryminacji i jest niezgodne z prawem.

¹³

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=236982:cs&lang=fr&list=236972:cs,236982:cs,&pos=2&page=1&nbl=2&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>.

¹⁴

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=237068:cs&lang=fr&list=236999:cs,237068:cs,237069:cs,&pos=2&page=1&nbl=3&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>.

¹⁵

<http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?hwords=&pgs=10&list=413787:cs,392751:cs,392734:cs,392550:cs,392730:cs,413874:cs,392662:cs,392661:cs,393033:cs,392864:cs,&val=392730:cs&nbl=53&lang=fr&visu=&checktexte=checkbox&pos=5&page=2>.

¹⁶ Ciekawe informacje można znaleźć na stronie Unii Europejskiej http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/legis/legln_en.htm.

¹⁷ Idem.

Przepisy europejskie zabraniają także zemsty i odwetu

Odwet rozumiany jako złe traktowanie lub wręcz zemsta na kimś z powodu złożenia skargi dotyczącej dyskryminacji lub wspierania osoby, która taką skargę złożyła, są niezgodne z prawem.

Ustawodawstwo europejskie docenia przydatność pozytywnych działań

Zakazanie dyskryminacji nie wystarczy, aby zagwarantować prawdziwie równe szanse dla wszystkich: czasami niezbędne jest podjęcie szczególnych działań mających na celu zrehabilitowanie niedogodności wynikających z pochodzenia rasowego lub etnicznego, płci lub innych cech danej osoby.

W związku z tym przepisy europejskie zezwalają na podjęcie pozytywnych działań mających na celu stworzenie prawdziwie równych szans dla wszystkich uznając, że takie działania nie będą traktowane jako złamanie zasady o równym traktowaniu.

Europejskie ustawodawstwo przewiduje także sankcje

Państwa członkowskie Unii Europejskiej są zobowiązane wdrożyć odpowiednie sankcje i podjąć wszelkie niezbędne kroki w celu zagwarantowania stosowania przepisów zwalczających dyskryminację. W dyrektywach zapisano, że sankcje, które mogą obejmować także nakaz wypłaty odszkodowania, powinny być skuteczne, proporcjonalne i przekonujące.

Unia Europejska wprowadziła także obowiązek utworzenia krajowych organów ds. równości.

Zadaniem tych organów jest informowanie wszystkich obywateli Europy o ustawodawstwie europejskim oraz o jego znaczeniu w codziennym życiu każdego człowieka¹⁸.

1.2.5. Niedyskryminacja a obywatelstwo

Obywatelstwo europejskie, które opiera się na uznaniu jedności Europy w różnorodności jej państw członkowskich, mieszkańców i kultur, docenia bogactwo różnic w ramach Wspólnoty i z zasady odrzuca wszelkie formy dyskryminacji.

1.3. Działania Unii Europejskiej

Unia Europejska ogłosiła 2007 rok „Europejskim Rokiem Równych Szans dla Wszystkich – na rzecz Sprawiedliwego Społeczeństwa”.

1.3.1. Odwieczna troska

Od momentu powstania Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) poprzez liczne dokumenty próbowano zdefiniować i potępić wszelkie formy dyskryminacji¹⁹. Trybunał

¹⁸ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/rights/neb_en.htm

¹⁹ W szczególności:

- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1612/68. z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=11907:cs&lang=fr&list=11570:cs,416630:cs,11569:cs,416629:cs,11337:cs,11467:cs,11909:cs,11568:cs,416628:cs,11907:cs,&pos=10&page=2&nbl=34&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>);
- Dyrektywa Rady 76/207/EWG z dnia 9 lutego 1976 roku w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy <http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=51759:cs&lang=fr&list=53359:cs,53358:cs,53357:cs,53153:cs,53173:cs,51759:cs,416423:cs,51377:cs,51916:cs,51915:cs,&pos=6&page=2&nbl=72&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>).

Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich także wprowadził spójne orzecznictwo²⁰: potępia ono wszelkie działania prawne lub regulacyjne państw członkowskich, które mogłyby doprowadzić do jednej z form dyskryminacji.

Podczas gdy Unia Europejska nie dąży do systematycznej harmonizacji prawa, co mogłoby doprowadzić do zanegowania kultury prawnej poszczególnych państw członkowskich oraz podważenia zasady subsydiarności, wszystkie instytucje europejskie (Rada Europejska, Parlament Europejski, Komisja Europejska) korzystają z każdej okazji, aby określić i przypomnieć potrzebę istnienia zasady równości odnoszącej się do wszystkich Europejczyków oraz potrzebę wyeliminowania wszelkich przejawów dyskryminacji.

1.3.2. Konkretnie działania w kwestii promowania praw człowieka

Bardzo istotne jest podkreślenie znaczenia prawa wspólnotowego w walce z wszelkimi formami dyskryminacji w Europie.

W ten sposób Unia Europejska zrywa z długą historią europejskich narodów i państw, których dzieje są naznaczone okresowym odradzaniem się najstraszniejszych przejawów dyskryminacji: ksenofobii, rasizmu i antysemityzmu.

Ta istotna zmiana opiera się na uznaniu, że każda osoba posiada takie same, niezbywalne prawa oraz na pragnieniu umożliwienia każdej osobie czerpania ze swoich tradycji, historii i kultury w celu przyczynienia się do rozwoju europejskiego społeczeństwa.

Podsumowując, rozmawianie o walce z dyskryminacją w Unii Europejskiej jest okazją do spojrzenia na Europę z innej perspektywy. Okazją, aby sobie uświadomić, że oprócz bycia ogromnym rynkiem, Unia Europejska wyraża przede wszystkim nadzieję stworzenia regionu pełnego sprawiedliwości i pokoju, w którym wszystkie kobiety i wszyscy mężczyźni bez wyjątku są potrzebni do osiągnięcia rozwoju i postępu.

W tych dokumentach po raz pierwszy dokonano rozróżnienia pomiędzy dyskryminacją bezpośrednią i pośrednią.

²⁰ Na orzecznictwo europejskie składają się wszystkie wyroki wydane przez europejskie trybunały: Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu oraz Europejski Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich w Luksemburgu.

2. SUGESTIE DOTYCZĄCE PROGRAMÓW NAUCZANIA: UWAGI OGÓLNE

Niemożliwym jest omówienie przy okazji konkursu wszystkich kwestii poruszonych w powyższym streszczeniu.

Zaproponowane programy to zaledwie przykłady możliwych działań. Niezależnie od wybranej metody, nauczyciel lub animator może wykorzystać poniższe pomysły.

2.1. Wspólne cele ogólne²¹

Tożsamość i odmiennność

- Przedstawienie i opisanie siebie.
- Określenie swoich różnych powiązań.
- Określenie i opisanie bliskich przyjaciół i rodziny.

Wyróżnianie i dyskryminowanie

- Określenie więzów łączących daną osobę z innymi ludźmi.
- Analiza tych powiązań.
- Określenie uzasadnionych/bezprawnych różnic.
- Podanie definicji dyskryminacji.
- Zrozumienie, czym jest dyskryminacja pośrednia.

Prawa człowieka

- Zrozumienie, że wszyscy ludzie są równi wobec prawa i zasługują na godność.
- Zrozumienie, że prawa człowieka to prawa uznawane przez państwa członkowskie i instytucje Unii Europejskiej.
- Zrozumienie, że poszanowanie tych praw jest obowiązkiem wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej i wszystkich Europejczyków.
- Zrozumienie, że ustawodawstwo europejskie umożliwia każdemu Europejczykowi dochodzenia swoich praw, także na drodze sądowej.
- Zrozumienie, że prawa człowieka to także „prawa innych osób” i że w związku z tym obowiązkiem każdego człowieka jest przestrzeganie praw innych ludzi.

Walka z dyskryminacją

- Zrozumienie, że różnorodność jest źródłem bogactwa.
- Zrozumienie, że każdy z nas może paść ofiarą dyskryminacji.
- Zrozumienie, że każdy z nas może być sprawcą dyskryminacji.
- Zrozumienie, że wszystkie przejawy dyskryminacji, niezależnie od sytuacji danego państwa, danej grupy lub osoby są poważnym naruszeniem zasady równego traktowania wszystkich mieszkańców Unii Europejskiej.
- Przedstawienie prawa europejskiego, które ma wpływ na przepisy krajowe.

²¹ Może być niemożliwym dokładne przeanalizowanie niektórych z zaproponowanych tematów, jednak nadal mogą one być pokrótce omówione z młodzieżą z grupy wiekowej 12-14 lat.

- Zrozumienie znaczenia działań Unii Europejskiej w zakresie tworzenia nowych przepisów prawnych.
- Zrozumienie potrzeby rozwijania aktywnej i odpowiedzialnej postawy obywatelskiej wśród wszystkich młodych mieszkańców Europy.

2.2. Metody nauczania

- Ze względu na szczególny charakter tematu oraz sposób organizacji konkursu, najlepszą metodą we wszystkich przypadkach – także w szkołach – jest praca w małych grupach pod przewodnictwem osoby dorosłej (nauczyciela, przedstawiciela określonego stowarzyszenia, animatora, rodzica), którego zadaniem będzie kierowanie dyskusją oraz pracami.
- Zaproszenie do udziału w pracach specjalistów spoza szkoły umożliwia uczestnikom nowe spojrzenie na życie i świat i jest zalecane zawsze, gdy istnieje taka możliwość.

Zaangażowanie obywateli i innych osób w konkurs także przyczynia się do rozpowszechniania wiedzy na temat europejskich przepisów antydyskryminacyjnych oraz do promowania aktywnego obywatelstwa europejskiego.

- Doświadczenia innych osób i informacje przekazywane w mediach (artykuły prasowe, specjalne programy telewizyjne i radiowe, „pakiety multimedialne” na stronach internetowych organów prasowych), w literaturze, w filmach wyświetlanych w kinach i telewizji są ważnym źródłem wiedzy i stanowią część nieformalnej edukacji młodzieży.

Te źródła informacji, które są najczęściej wybierane przez młodych ludzi, będą najszerzej wykorzystywane do rozwijania umiejętności wyszukiwania informacji, analizy i refleksji.

Dzięki temu łatwiej będzie można przejść z etapu zdobywania wiedzy do etapu przyjęcia i wprowadzenia w życie określonych wartości i zachowań.

- Będą także wykorzystywane dyskusje indywidualne lub w grupach ²², odgrywanie scenek itp., by pokazać, jak można wprowadzić w życie przedstawione pomysły.
- Można także wykorzystać materiały przygotowane przez instytucje europejskie, w szczególności stronę internetową poświęconą walce z dyskryminacją: <http://www.stop-discrimination.info/28.0.html> oraz stronę Rady Europy dotyczącą wspomnianej wcześniej kampanii „Wszyscy różni, wszyscy równi”: <http://alldifferent-allegal.info/>

2.3. Dalsze działania

- Ważne jest, aby nauczyciele/animatorzy i wszyscy partnerzy zespołu postrzegali ten konkurs jako jeden z etapów w procesie zwiększania świadomości na temat zwalczania dyskryminacji w Unii Europejskiej.

²² **Uwaga:** Poruszając temat dyskryminacji może się zdarzyć, że niektóre dzieci opowiedzą o przypadkach, które odnosiły się bezpośrednio do nich. Jeśli dyskryminacja faktycznie miała miejsce, nauczyciel/animator powinien poradzić się innej osoby, np. nauczyciela, psychologa, prawnika, działacza organizacji zajmującej się dyskryminacją itd. i omówić z nią sposób postępowania oraz możliwe rozwiązania.

MAMY NADZIEJĘ, ŻE SZKOŁY I KLASY BIORĄCE UDZIAŁ W KONKURSIE ZDOBEDĄ DOŚWIADCZENIE PRZYGOTOWUJĄCE JE DO UDZIAŁU W INNYCH PROJEKTACH EUROPEJSKICH, TAKICH JAK COMENIUS, ERASMUS I LEONARDO DA VINCI ²³.

3. OMAWIANIE TEMATU W GRUPIE 12-14-LATKÓW ²⁴

3.1. Wskazówki pedagogiczne

3.1.1. Dyskryminacja to złożone pojęcie

Aby zapewnić dobre zrozumienie pojęcia dyskryminacji przez młodzież, należy najpierw omówić kilka innych kwestii.

Przed wszystkim każde podejście do tematu dyskryminacji powinno obejmować także krótką refleksję na temat **tożsamości**.

Nie chodzi tutaj o próbę stworzenia wyczerpującej definicji pojęcia, nad którym filozofowie debatują od wieków, lecz o uświadomienie młodym ludziom, że tożsamość danej osoby ciągle się zmienia. Jest to proces, a nie coś, co zostało określone w przeszłości.

To samo podejście powinno być stosowane do pojęcia **odmienności**. Postrzeganie innych osób jako ludzi odmiennych – zarówno w znaczeniu pozytywnym jak i negatywnym – stanowi element doświadczenia każdego człowieka i jest wynikiem odziedziczonych stereotypów, przeżytych wydarzeń, edukacji, kultury, z którą dana osoba się identyfikuje oraz charakteru dotychczasowych spotkań. Punkt widzenia jest inny w zależności od miejsca: styl życia lub zachowanie, które w Europie jest nie do przyjęcia, może być normą w innym obszarze kulturowym.

Te dwie kwestie, tożsamość i odmienność, są ściśle ze sobą powiązane: osoba, która ma do czynienia z czymś odmiennym, odczuwa o wiele silniej swoją własną tożsamość.

Po drugie należy wyjaśnić pojęcia **wyróżnienia/odróżnienia i dyskryminacji**

Wyróżnienie danej osoby, tzn. stwierdzenie, że relacje z tą osobą pod jakimś względem się wyróżniają, a także lubienie, nielubienie lub obojętny stosunek do tej osoby nie jest zabronione!

Jednak **dyskryminowanie** kogoś, tzn. wykluczanie, ignorowanie, ośmieszanie, znęcanie się fizyczne i psychiczne wyłącznie dlatego, że ktoś wygląda inaczej, nie ma żadnego usprawiedliwienia i jest nielegalne. To, co sprawia, że „wyróżnienie” staje się nieuzasadnione i nielegalne, a zatem stanowi akt dyskryminacji, to fakt, że wynika ono z przyczyn niezależnych od stosunków między danymi osobami.

Dlatego też dyskryminacja oparta na braku zrozumienia, pogardzie oraz odrzuceniu drugiego człowieka *a priori*, stanowi pogwałcenie praw człowieka.

²³ Więcej informacji na temat tych programów można znaleźć na stronie internetowej Unii Europejskiej http://ec.europa.eu/education/programmes/programmes_en.html.

²⁴ Zaleca się także, aby nauczyciel/animador przeczytał punkt 3 z zestawu edukacyjnego dla grupy wiekowej 15-18 lat.

Oprócz wyjątkowo drastycznych form dyskryminacji wspomnianych wcześniej (rasizmu, ksenofobii i antysemityzmu), które doprowadziły do odrażających zbrodni, w codziennym życiu występują różne przejawy dyskryminacji dotyczące wszystkich ludzi.

Każdy z nas był lub być może pewnego dnia będzie z takiego czy innego powodu dyskryminowany. Podobnie każdy z nas zachował się lub w przyszłości być może zachowa się w stosunku do innej osoby w sposób, który może być przez nią odebrany jako przejaw dyskryminacji.

3.1.2. Walka z dyskryminacją stanowi integralną część historii tworzenia Europy

Od samego początku Wspólnota Europejska, która powstała w wyniku odrzucenia przekonania, zakładającego nadrzędność niektórych ludzi w stosunku do innych, określiła poszanowanie praw człowieka jako fundamentalną wartość w procesie politycznej integracji.

Dzięki współistnieniu różnych kultur, Unia Europejska nieustannie dążyła do wdrożenia zasady poszanowania innych w codziennym funkcjonowaniu państw członkowskich. Zachęcając państwa członkowskie do coraz aktywniejszej walki z wszelkimi przejawami dyskryminacji, UE stworzyła prawo, które z biegiem czasu stało się coraz bardziej szczegółowe i powszechniej stosowane.

W ten sposób prawo europejskie doprowadziło do zmian przepisów w państwach członkowskich, zapewniając większą przejrzystość i skuteczność w walce z wszelkimi przejawami dyskryminacji.

3.1.3. Walka z dyskryminacją: to zagadnienie dotyczy wszystkich Europejczyków

Po pierwsze, pojęcie „praw człowieka” odnosi się także do „praw innych osób”.

Z jednej strony prawa człowieka chronią każdego człowieka przed prześladowaniem ze strony państwa, a z drugiej strony nakładają na tę samą osobę szereg obowiązków: każdy mieszkaniec Europy ma obowiązek respektować „prawa innych osób”.

Zatem młodzi ludzie powinni zrozumieć, że walka z dyskryminacją to sprawa nas wszystkich oraz że jest to działanie, w które muszą się zaangażować wszyscy Europejczycy.

Jest to walka o Europę pełną pokoju, Europę „zjednoczoną w różnorodności”. Różnorodność jest źródłem bogactwa: za każdym razem, kiedy spotykamy kogoś, kto się od nas różni, i za każdym razem, gdy takie osoby pozdrawiamy lub z nimi rozmawiamy, nasze życie staje się bogatsze.

Bycie obywatelem Europy oznacza postrzeganie wszelkich przejawów dyskryminacji w kategoriach absurdu!

3.2. Proponowany program nauczania

Materiały

Brudnopis

Ryza papieru formatu A2.

Farby (akrylowe, gwasz itd.).

Kartki papieru przygotowane przez animatora zgodnie z zaproponowanymi modelami.

Duża tablica.

Dokumenty

Tekst Artykułów 21, 22 i 23 „Karty Praw Podstawowych”(dostępny na stronie internetowej konkursu). Kopii powinno być tyle, ilu jest uczestników.

Artykuły prasowe na temat dyskryminacji.

Dostęp do Internetu (o ile jest możliwy).

3.2.1.Pierwsza sesja

Wyznaczone cele

- Przedstawienie i opisanie siebie.
- Określenie swoich różnych powiązań.
- Określenie i opisanie bliskich przyjaciół i rodziny.
- Określenie więzów łączących daną osobę z innymi ludźmi.
- Analiza tych powiązań.
- Określenie uzasadnionych/bezprawnych różnic.
- Zrozumienie, że każdy z nas może paść ofiarą dyskryminacji.
- Zrozumienie, że każdy z nas może być sprawcą dyskryminacji.

Organizacja grupy lub klasy

Salę należy zorganizować tak, aby mogły w niej pracować 4-osobowe grupki dzieci²⁵.

Czas trwania

2 godziny.

Przebieg

Dwa przedstawione poniżej ćwiczenia mają przede wszystkim na celu uświadomienie młodym ludziom, że przyczyny, dla których dokonuje się rozróżniania między ludźmi, mogą być uzasadnione i nieuzasadnione.

Uwaga: aby uniknąć „atmosfery prześladowań” w ramach grupy, ćwiczenie będzie dotyczyło osób spoza grupy, a nie jej członków.

Kim jestem?

Nauczyciel/animador prosi wszystkich, aby spróbowali opisać siebie na kartce papieru. Każda osoba powinna napisać co lubi i czego nie lubi.

Kim jestem?	
Co lubię	

²⁵ Na etapie pracy z „zestawem edukacyjnym” oraz w celu zachęcenia do jak najaktywniejszego udziału i lepszej interakcji pomiędzy uczestnikami zaleca się, aby nauczyciele/animatorzy podzielili uczestników na 4-osobowe grupy. Ta sama zasada odnosi się także do etapu tworzenia plakatów, ponieważ koszty podróży i zakwaterowania związane z udziałem w uroczystości wręczenia nagród zostaną pokryte przez Komisję Europejską wyłącznie dla delegacji zwycięskiej grupy składającej się z 4 dzieci i jednego dorosłego opiekuna.

Czego nie lubię	...
	...
	...

Po wypełnieniu tabelki animator zbiera prace, numeruje je i wiesza na tablicy.

Następnie animator prosi wszystkich o przeczytanie po cichu tego, co jest napisane na wywieszonych kartkach.

Omówienie wyników i analiza:

Czy zaskoczyły Cię opinie innych osób?

Czy wiesz, które się odnoszą do kogo?

Moje relacje

Aby przeprowadzić drugie ćwiczenie, nauczyciel/animator prosi wszystkich uczestników o opracowanie (wspólnie) listy 20 znanych osób, które są przez niektórych lubiane, a przez innych nie lubiane.

Następnie animator prosi uczestników o utworzenie 4-osobowych grup w celu wykonania ćwiczenia (w przypadkach, w których animator chce, aby plakaty były także tworzone przez grupy 4-osobowe, należy poinformować o tym uczestników).

Animator mówi: utworzyliście grupki. Teraz wyobraźcie sobie, że musicie dodać do Waszego zespołu 5 osób ze stworzonej przez Was 20-osobowej listy tak, aby utworzyć grupy 9-osobowe. Dlatego też proszę każdą grupę o wypełnienie tabelki, którą za chwilę rozdám. Wpiszcie pięć osób, z którymi grupa by chciała najbardziej pracować i pięć, w którymi by chciała pracować najmniej.

Grupa ...	
Najbardziej chcielibyśmy pracować z ...	<u>1</u>
	<u>2</u>
	<u>3</u>
	<u>4</u>
	<u>5</u>
Najmniej chcielibyśmy pracować z ...	<u>1</u>
	<u>2</u>
	<u>3</u>
	<u>4</u>
	<u>5</u>

Po wypełnieniu tabelki i szybkim podliczeniu wyników, nauczyciel/animator (lub jeden z uczestników) rysuje tabelę z dwiema kolumnami:

Pięć najchętniej wybieranych osób	Pięć najmniej chętnie wybieranych osób
<u>1</u>	<u>1</u>
<u>2</u>	<u>2</u>
<u>3</u>	<u>3</u>
<u>4</u>	<u>4</u>
<u>5</u>	<u>5</u>

Nauczyciel/animator prosi grupy o uzasadnienie swojego wyboru. Uczestnicy powinni wyjaśnić i określić kryteria, które sprawiły, że większość z nich wybrała lub odrzuciła te 10 osób.

Następnie nauczyciel/animator zadaje poniższe pytania:

Czy to rozróżnienie jest uzasadnione czy bezprawne?

Czy w niektórych przypadkach może być mowa o dyskryminacji?

Jeśli chodzi o wybór 20 wymienionych osób, czy było to uzasadnione czy bezprawne?

Czy w niektórych przypadkach może być mowa o dyskryminacji?

Następnie nauczyciel/animator pyta uczestników czy słyszeli kiedykolwiek – w szczególności w mediach – o przypadkach bezprawnego wyróżnienia niektórych (grup) osób (dyskryminacji).

Na koniec nauczyciel/animator prosi grupę o opracowanie typologii uzasadnionych i bezprawnych kryteriów wyboru.

Po zebraniu wyników i po przeprowadzeniu dyskusji grupy powinny być w stanie przedstawić **roboczą** definicję dyskryminacji, np.: „Możemy stwierdzić, że dana osoba padła ofiarą dyskryminacji, jeśli została odrzucona przez grupę z nieuzasadnionej przyczyny.”

Aby przygotować kolejną sesję, nauczyciel/animator prosi uczestników o napisanie – z pomocą rodziców lub przyjaciół - krótkiego opowiadania (prawdziwego lub wymyślnego) opisującego konkretny przypadek dyskryminacji.

3.2.2. Druga sesja

Wyznaczone cele

- Określenie definicji dyskryminacji.
- Zrozumienie, że prawa człowieka są prawami uznanymi przez państwa i instytucje międzynarodowe.
- Zrozumienie, że poszanowanie praw człowieka jest obowiązkiem zarówno państw Europy jak i każdego Europejczyka.
- Poznanie Karty Praw Podstawowych i zrozumienie, że wszyscy Europejczycy są równi wobec prawa i pod względem godności.
- Zrozumienie, że ustawodawstwo europejskie umożliwia każdemu Europejczykowi dochodzenia swoich praw, także na drodze sądowej.

- Zrozumienie, że wszystkie przejawy dyskryminacji, niezależnie od sytuacji danego państwa, danej grupy lub osoby są poważnym naruszeniem zasady równego traktowania wszystkich mieszkańców Unii Europejskiej.
- Poznanie prawa europejskiego, które ma wpływ na przepisy krajowe oraz zrozumienie znaczenia działań Unii Europejskiej w zakresie tworzenia nowych przepisów prawnych.

Organizacja grupy lub klasy

Salę należy zorganizować tak, aby mogły w niej pracować 4-osobowe grupy oraz aby było miejsce na odegranie scenki, którą będą widzieli wszyscy siedzący w sali.

Czas trwania

2 godziny.

Przebieg

Cała klasa/grupa

Nauczyciel/animador rozdaje wszystkim uczestnikom kopię Artykułu 21 Karty Praw Podstawowych i krótko ją omawia (ogłoszona podczas Konferencji Międzyrządowej w Nicei w 2000 roku przez Parlament Europejski, Radę Europejską i Komisję Europejską; włączona do projektu nowego traktatu Unii Europejskiej; wejdzie w życie po zatwierdzeniu traktatu przez wszystkie państwa członkowskie, prawdopodobnie do 2009 roku ²⁶).

Nauczyciel/animador czyta na głos zdanie: „Zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, opinie polityczne lub wszelkie inne opinie, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.”

Przyczyny dyskryminacji należy wymienić i wpisać do tabeli na górze każdej kolumny.

Każde pojęcie należy wyjaśnić.

Nauczyciel/animador wyjaśnia, że Karta, która zakazuje jakiegokolwiek formy dyskryminacji, przekształca „nieuzasadnione przyczyny” w wykroczenia.

Następnie należy dokonać zmian we wcześniej opracowanej, roboczej definicji dyskryminacji: „Możemy stwierdzić, że dana osoba padła ofiarą dyskryminacji, jeśli została odrzucona przez grupę z nieuzasadnionej przyczyny” można zastąpić zdaniem: „Możemy stwierdzić, że dana osoba padła ofiarą dyskryminacji, jeśli została odrzucona przez grupę **z przyczyn niezgodnych z prawem**”.

Tę bardziej dokładną definicję należy wpisać do tabeli.

Nauczyciel/animador pyta: Ile przyczyn niezgodnych z prawem wymieniono w Artykule 21? Co oznacza wyrażenie „w szczególności”?

W grupach 4-osobowych

Nauczyciel/animador prosi każdą grupę o wybranie, spośród opowiadań przygotowanych przez każdego uczestnika, historii, która w najlepszy sposób ilustruje zakazy wymienione w Artykule

²⁶ W szczególnym przypadku dotyczącym Wielkiej Brytanii Karta nie będzie obowiązywać.

21 Karty ²⁷. Każda grupa, pod opieką nauczyciela/animatora, ustala rolę każdego członka grupy i przygotowuje się do przedstawienia opowiadania w formie scenki teatralnej.

Cała klasa/grupa

Każda grupa odgrywa swoje opowiadanie przed całą klasą.

Następnie nauczyciel/animator rozpoczyna dyskusję:

Czy w przedstawionych sytuacjach była faktycznie mowa o dyskryminacji?

Dlaczego wszystkie przejawy dyskryminacji są złe?

Czy przychodzą Wam do głowy inne sytuacje?

Czy jedna osoba może paść ofiarą dyskryminacji z kilku powodów?

Itd.

[Na koniec nauczyciel/animator pyta uczestników, czy słyszeli o sytuacji, w której ktoś z kręgu znajomych wspominał o podobnych sytuacjach lub czy uczniowie mieli sami do czynienia z podobnymi przypadkami.]

Uwaga: ten element ćwiczenia jest fakultatywny i należy do niego podejść bardzo ostrożnie. Nauczyciel/animator może zadać pytanie grupie, ale powinien poprosić o rozważenie go przez kilka minut w ciszy, zamiast rozmawiania o konkretnych sytuacjach na forum grupy.]

Koniec tej sesji zostanie poświęcony wyszukiwaniu informacji na temat unijnego ustawodawstwa oraz kampanii zwiększających świadomość społeczeństwa organizowanych przez Komisję na stronach internetowych „krajowych organów ds. równości” ²⁸ oraz na stronie „Stop dyskryminacji” ²⁹.

Aby przygotować kolejną sesję, nauczyciel/animator prosi uczestników o zajrzenie wraz z rodzicem lub przyjaciółmi do prasy lub do Internetu w celu znalezienia informacji na temat konkretnych przypadków dyskryminacji, które miały miejsce w miejscowości lub mieście ucznia, w jego kraju lub w innym miejscu w Unii Europejskiej.

3.2.3.Trzecia sesja

Wyznaczone cele

- Zrozumienie, że różnorodność jest źródłem bogactwa.
- Zrozumienie potrzeby podjęcia wspólnych działań przez kraje europejskie oraz znaczenia europejskiej integracji politycznej.
- Wkład w rozwój aktywnej i odpowiedzialnej postawy obywatelskiej.
- Udział w konkursie.

Organizacja grupy lub klasy

Salę należy zorganizować tak, aby mogły w niej pracować 4-osobowe grupy oraz aby było miejsce na odegranie scenki, którą będą widzieli wszyscy siedzący w sali.

²⁷ Należy pokierować wyborem grupy tak, aby zapewnić wystarczającą różnorodność sytuacji.

²⁸ http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/rights/neb_en.htm.

²⁹ <http://www.stop-discrimination.info/index.php?id=99>.

Czas trwania

2 godziny.

Przebieg

W grupach 4-osobowych

Opierając się na informacjach zdobytych podczas poprzednich sesji, każda grupa opracowuje listę sytuacji, w których miała miejsce dyskryminacja.

Następnie sytuacje te są grupowane w zależności od przyczyny dyskryminacji.

Z pomocą nauczyciela/animatora każda grupa określa, jakie działania podjęto (lub należało podjąć) po stwierdzeniu przypadków dyskryminacji.

Cała klasa/grupa

Wyniki są zbierane.

Jest to idealny moment, aby nauczyciel/animator przypomniał ponownie o stronie internetowej „krajowych organów ds. równości” oraz o tym, że krajowe przepisy zwalczające dyskryminację są wynikiem dyrektyw unijnych (zgodnie z wcześniejszymi wyjaśnieniami w punkcie 1.2.3.).

Następnie nauczyciel/animator zadaje poniższe pytanie: Dlaczego Unia Europejska w sposób szczególny dąży do zwalczenia wszystkich przejawów dyskryminacji?

[Odpowiedź: budowanie Europy zawsze opierało się na unii narodów, których różnorodność była respektowana i które były akceptowane przez wszystkie inne narody. Istnieją nawet plany, aby hasło „Jedność w różnorodności!” stało się dewizą Unii Europejskiej.]

Następne pytanie: Co chcesz powiedzieć innym młodym Europejczykom na temat dyskryminacji? Jak chcesz to zrobić?

Po znalezieniu odpowiedzi na to pytanie, grupy mogą przystąpić do tworzenia plakatów...